

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย
The Elderly Promote and Potential Development in Chiangrai Province

วิชุดา มาตันบุญ, บัณฑิต ดีเหมาะ, บานจิตร์ สายรอกคำ
Wichulada Matanboon, Bundit Deemoh, Banjit Sairorkham

¹นักวิจัยชำนาญการพิเศษ, สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

²ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักพัฒนาลูกค้าสถาบันและองค์กรชุมชน, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.),

³นักวิจัย, สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

¹ Specialist Researcher, Multidisciplinary Research Institute Chiang Mai University, Thailand

² Assistant Director: Office of Institution and Community Organization Development, Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC), Thailand

³ Researcher, Multidisciplinary Research Institute Chiang Mai University, Thailand

¹E-mail: wichulada.m@cmu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6084-7922>

²E-mail: bun.deemoh@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-5112-3260>

³E-mail: banjitsai@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3524-2152>

Received 15/05/2023

Revised 24/05/2023

Accepted 30/05/2023

บทคัดย่อ

ประชากรวัยสูงอายุถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ มีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตมาทั้งชีวิต จึงเป็นกลุ่มประชากรที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สามารถนำเอาศักยภาพที่มีอยู่ไปช่วยในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้ ประกอบกับสังคมไทยได้เป็นสังคมสูงอายุอย่างเต็มตัวแล้วจึงเป็นที่มาขอบทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่เป้าหมายการวิจัยคือจังหวัดเชียงราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแกนนำผู้สูงอายุในระดับจังหวัด จำนวน 6 คน การจัดกลุ่มสนทนากับแกนนำผู้สูงอายุในระดับจังหวัด จำนวน 1 กลุ่ม (8 คน) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายโดยมีแกนนำผู้สูงอายุจาก 18 อำเภอของจังหวัดเชียงรายเข้าร่วม จำนวน 80 คน ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายมีศักยภาพในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ และด้านภูมิปัญญา มีเครือข่ายการทำงานของผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการบูรณาการการทำงานในประเด็นผู้สูงอายุกับประเด็นอื่นๆ เข้าด้วยกัน 2) โครงการได้พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จำนวน 20 คน และมีการพัฒนาเครือข่ายแกนนำผู้สูงอายุในระดับอำเภอทั้ง 18 อำเภอ จำนวน 90 คน ทำให้เกิดกลไกการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการเพื่อทำงานประสานกันระหว่างกลไกการทำงานระดับอำเภอและระดับจังหวัด และมีการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์และความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย เดือนละ 1 ครั้ง

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การพัฒนา; ศักยภาพ; ผู้สูงอายุ

Abstract

The elderly population is regarded as a person with potential, knowledge, ability, and life experience. Therefore, they should be encouraged and developed their potential to bring out the existing potential to help their communities and society development in addition, Thai society has become a fully aging society and then came to this research article. This research article aimed to promote potential development in Chiangrai elderly. The research area focused on Chiangrai Province, collecting data through in-depth interviews with 6 provincial elderly leaders, group interview 1 group (8 persons) of provincial elderly leaders, and a workshop with 80 district elderly leaders from 18 districts in Chiangrai Province and lead to the grouping promoted and potential development in elderly for community development activities. The research found 1)Chiangrai elderly had participatory potential in community development, participatory occupation, wisdom part had a strong elderly working network and work continually by working integrated with other elderly issues.2)This project developed elderly potential in Chiangrai province by participatory community development 20 elders and developed network district elderly leader in 19 districts (190 persons) lead to working mechanism in committee pattern for coordinate mechanism between district and provincial level, elderly data sharing in needs and situation once per month.

Keywords: Promotion; Development; Potential; Elderly

บทนำ

ประชากรวัยสูงอายุถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ มีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตมาทั้งชีวิต จึงเป็นกลุ่มประชากรที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สามารถนำเอาศักยภาพที่มีอยู่ไปช่วยในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้ จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุในปัจจุบันที่มีอย่างรวดเร็ว ในระดับโลกพบว่าประเทศยุโรปและอเมริกาเหนือได้เป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว คือมีอัตราผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงกว่าร้อยละ 20 ในขณะที่ประเทศไทยเราก็มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวน 2.8 ล้านคนหรือร้อยละ 5.6 ในปีพ.ศ. 2528 เพิ่มมาเป็นจำนวนประมาณ 3.4 ล้านคนหรือร้อยละ 6.1 ในปี พ.ศ.2533 จำนวน 5.5 ล้านคนหรือร้อยละ 9.0 ในปี พ.ศ. 2543 จำนวน 6.3 ล้านคน หรือร้อยละ 9.8 ในปีพ.ศ. 2548 โดยมีการประมาณว่าในปีพ.ศ. 2568 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากเป็นลำดับที่ 5 ในทวีปเอเชีย ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 13.9 ล้านคน (เจียรนัย ทรงชัยกุล, 2560) อย่างไรก็ตาม ในปีพ.ศ.2565 พบว่าสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทยจากกรมกิจการผู้สูงอายุ มีจำนวนสูงถึง 12,698,362 คนแล้ว ในจำนวนนี้แยกออกเป็นช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 7,120,271

[258]

Citation:

วิชุดา มาตันบุญ, บัณฑิต ตีเมาะ, บานจิตร์ สายรอกคำ. (2566). การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 257-270

Matanboon, W., Deemoh, B., & Sairorkham, B., (2023). The Elderly Promote and Potential Development in Chiangrai Province. Interdisciplinary

Academic and Research Journal, 3 (4), 257-270; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.189>

คน ช่วงอายุ 70-79 ปี จำนวน 3,743,466 คน และอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 1,834,625 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) และแน่นอนว่าแนวโน้มสัดส่วนของประชากรสูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน

ในประเทศไทยเราได้ตระหนักถึงสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ และมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้มีการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง อาทิ การส่งเสริมสุขภาพและเครือข่ายผู้สูงอายุ เนื่องจากปัญหาของผู้สูงอายุมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านความรู้ ปัญหาทางด้านสังคม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุ ดังนั้น การสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุโดยการมีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ และการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตัวเองได้และช่วยเหลือชุมชนและสังคมได้ ย่อมเป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าต่อครอบครัวและสังคม

การสร้างคุณค่าให้ผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและรู้สึกถึงการมีคุณค่าของตนเอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อลดปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งวิธีการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุนั้น เจริญย์ ทรงชัยกุล (2560) กล่าวว่ามามีวิธีการที่สำคัญ 3 ข้อ ตามลำดับต่อไปนี้ 1) การสร้างเสริมให้ตนเองมีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ยืนยาว ผู้สูงอายุควรดำเนินการสร้างเสริมให้ตนเองมีเจตคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตที่ยืนยาว 2) การมุ่งมั่นเป็นผู้ให้ที่ดีอย่างต่อเนื่อง และ 3) การปฏิบัติตนเป็นผู้รับที่ดีอยู่เสมอ เช่นเดียวกับ วุฒิพงศ์ ฉายะพิงค์ (โรงพยาบาลสวนปรุง, ออนไลน์) กล่าวว่า การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าได้อย่างแท้จริง ผู้สูงอายุควรจะดำรงชีวิตให้มีคุณค่าดังต่อไปนี้ 1) มีคุณค่าต่อตนเอง 2) มีคุณค่าต่อครอบครัว 3) มีคุณค่าต่อชุมชน 4) มีคุณค่าต่อวิชาชีพเดิม 5) มีคุณค่าต่อสังคม 6) มีคุณค่าต่อประเทศชาติ และ 7) มีคุณค่าต่อด้านศาสนา การสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุดังกล่าวส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุ มิ่งานศึกษาของ จิราพร ไชยเชนทร์ (2564) เกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจในระดับดี ด้านร่างกายในระดับปานกลาง ด้านสัมพันธภาพทางสังคมระดับปานกลาง ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้นพบว่ามี 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับตัวผู้สูงอายุ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านอารมณ์ การจัดโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง การเสริมสร้างวินัยในการใช้จ่ายและการออม และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 2) ระดับครอบครัวและบุคคลรอบข้าง ได้แก่ ส่งเสริมด้านสัมพันธภาพของผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวและบุคคลรอบข้าง การจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความรักใคร่ ความสามัคคีในครอบครัวหรือในชุมชน การเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนและสถาบันครอบครัวในการรับมือในการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และ การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ และ 3) ระดับชุมชน หน่วยงาน และนโยบาย ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้เป็นระบบ

ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลักดันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อไปใช้ในการกำหนดนโยบาย การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ การส่งเสริมและพัฒนาระบบการออมเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตหลักเกษียณ และการจัดให้มีหน่วยงานหรือการรณรงค์ประชาสัมพันธ์และการดูแลจัดการให้ผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เช่นเดียวกับงานของ อรนิษฐ์ แสงทองสุข (2562, 87-89) ที่พบว่าระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านการรวมกลุ่มทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี มีคุณภาพชีวิตด้านการรวมกลุ่มทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักให้ความช่วยเหลือกับชุมชนหรือองค์กรต่างๆ ที่มาร้องขอเสมอ และมีผู้สูงอายุบางท่านที่พึงเกษียณอายุราชการได้รับการเลือกให้ทำงานสังคม เช่น เป็นที่ปรึกษา กรรมการ ชุมชน วัด โรงเรียน สมาคมศิษย์เก่า และยังมีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมขนาดเล็กเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในบางครั้งและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเมื่อชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประยูร อิมิวัตร์ และคณะ (2562) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมี 5 แนวทางคือ 1) กิจกรรมรื้อฟื้นความทรงจำวัยเยาว์ 2) กิจกรรมกองทุนหนึ่งวันหนึ่งบาทเพื่อเติมโอกาสแก่ผู้ยากไร้ในชุมชน 3) กิจกรรมหมอน้อยคอยอาสา 4) โรงเรียนผู้สูงอายุสาขาระดับหมู่บ้าน และ 5) โรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล จากการทบทวนงานที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุในสังคมยังมีศักยภาพในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือและทำงานเพื่อสังคม ดังนั้นหากผู้สูงอายุได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ให้ทำงานเพื่อชุมชนและสังคมมากขึ้น จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและสามารถที่จะช่วยให้ชุมชนได้รับการพัฒนาไปด้วย

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการดำเนินงานของเครือข่ายผู้สูงอายุที่โดดเด่น มีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีการบูรณาการการทำงานในประเด็นผู้สูงอายุเข้ากับประเด็นอื่นๆ ด้วยโครงการวิจัยนี้ จึงได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้มั่งคั่งความรู้ มีประสบการณ์ มีภูมิปัญญาหลายด้าน และเป็นผู้ที่ทรงคุณค่าของสังคม จึงมุ่งเน้นศักยภาพในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้นำความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่มีอยู่ ไปช่วยในการพัฒนาชุมชนและสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตัวเอง มีสภาพจิตใจที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่น มีร่างกายที่แข็งแรงและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นการส่งเสริมความมั่นคงให้กับผู้สูงอายุและครอบครัวของผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นที่การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าและสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ และส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

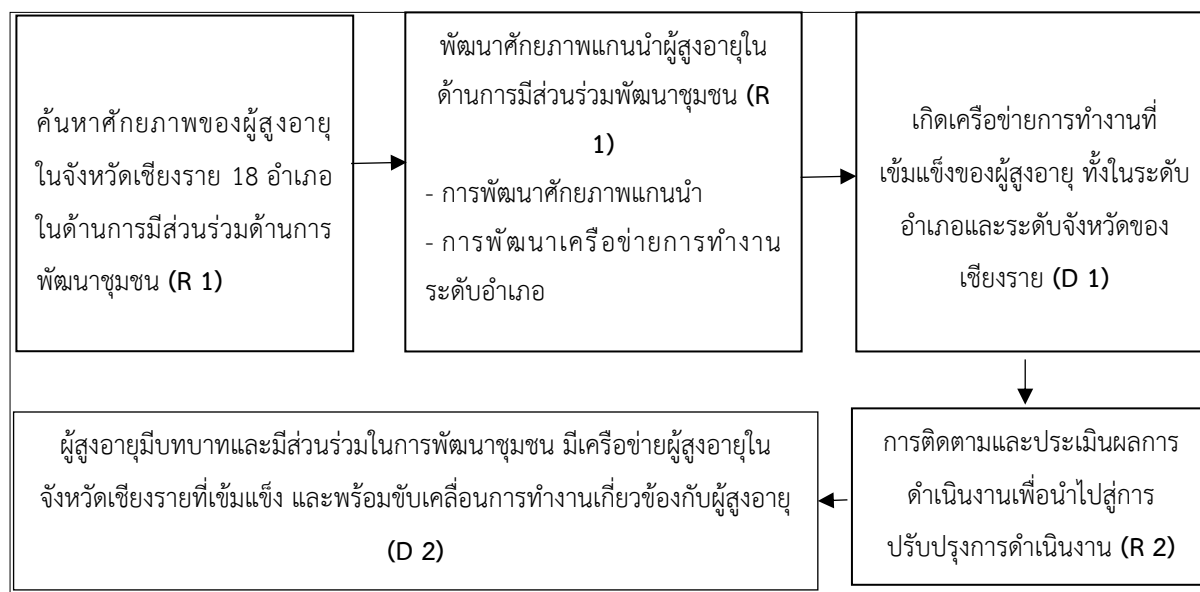
ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายมีศักยภาพในการทำงาน และสามารถที่จะส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นให้เกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุและชุมชนได้

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยในด้านเนื้อหา เป็นการค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุในระดับจังหวัดเชียงราย ในด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานกับชุมชน ด้านภูมิปัญญา ด้านการรวมกลุ่มเพื่อทำอาชีพเสริม งานวิจัยนี้ได้พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ ชุมชน และจังหวัดเชียงราย เป็นการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป้าหมาย ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง เช่น งานของ ญัตติจิตตา เทวเลิศสกุล และคณะ (2559) พบว่าศักยภาพของผู้สูงอายุมีในด้าน 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดที่เป็นระบบ มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความคิดเป็นผู้นำ และมีการสื่อสารที่ชัดเจนพอสมควร 2) ด้านการทำงาน คือ ผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญมาช่วยทำงานพัฒนาชุมชน และ 3) ด้านการมีส่วนร่วมและการอยู่ร่วมกันในสังคม คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความยินดีมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งส่งผลคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำมาสู่การนำเสนอบทความนี้ ที่พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายมีศักยภาพหลายด้าน ในภาพรวมผู้สูงอายุมีศักยภาพที่โดดเด่นในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหลายด้าน โดยเฉพาะการทำงานในประเด็นผู้สูงอายุ ในงานวิจัยครั้งนี้ได้เข้าไปหนุนเสริมการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาเครือข่ายการทำงานของผู้สูงอายุครอบคลุม 18 อำเภอของจังหวัดเชียงราย ส่งผลต่อแกนนำผู้สูงอายุที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการทำงานด้านผู้สูงอายุของจังหวัด และยังได้สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ ดังมีกรอบการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยคือจังหวัดเชียงราย แบ่งขั้นตอนการทำงานออกเป็นสองช่วงได้แก่ ช่วงแรกใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับแกนนำผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแกนนำผู้สูงอายุระดับจังหวัด และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับจังหวัด เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพผู้สูงอายุในภาพกว้างของจังหวัดเชียงราย และนำไปสู่การทำงานในช่วงที่สองคือส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถรวมกลุ่มทำกิจกรรมในด้านการพัฒนาชุมชน

วิธีการเก็บข้อมูลมีดังนี้

ช่วงที่ 1: เป็นช่วงเก็บข้อมูลเพื่อค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัด

1) การสังเกตการณ์ (Observation) ใช้ในการสังเกตการณ์บริบทพื้นที่ การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินงานของเครือข่ายผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นแกนนำผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน โดยมีเครื่องมือคือแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

3) การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Groups Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลกับแกนนำผู้สูงอายุและกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุในระดับจังหวัด จำนวน 1 กลุ่ม (จำนวน 8 คน) เครื่องมือที่ใช้คือแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

4) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย โดยมีแกนนำผู้สูงอายุเข้าร่วมทั้งหมด 80 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวน 6 คน ที่มาจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง

[262]

ของมนุษย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้คือ หลักสูตรในการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ช่วงที่ 2: เป็นการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย ใช้วิธีการดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นแกนนำผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน โดยมีเครื่องมือคือแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ในด้านการพัฒนาตนเองและการพัฒนาเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดทั้ง 18 อำเภอ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยจัดกิจกรรมร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย มีแกนนำผู้สูงอายุที่มาจากทั้ง 18 อำเภอ จำนวน 87 คน โดยได้เลือกแกนนำผู้สูงอายุในระดับจังหวัดเพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถในการเป็นผู้นำและการพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้ ในพื้นที่ที่การทำงานอยู่แล้วแต่โครงการได้เข้าไปหนุนเสริมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น

3) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับเครือข่ายผู้สูงอายุในระดับจังหวัด เพื่อขยายเครือข่ายไปยังพื้นที่ระดับอำเภอทั้ง 18 อำเภอ เพื่อเป็นการขยายเครือข่ายการทำงานของผู้สูงอายุและสร้างแกนนำผู้สูงอายุไปยังทุกพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย โดยมีการจัดกิจกรรมตามโซนพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายจำนวน 4 โซน มีจำนวนแกนนำผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ จำนวนทั้งสิ้น 95 คน

4) ติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายผู้สูงอายุทั้ง 18 อำเภอ ได้มีการติดตามหลังจากจัดกิจกรรมไปแล้วเป็นเวลาสองเดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นเก็บข้อมูลจนสิ้นสุดการเก็บข้อมูลโครงการ โดยมีกระบวนการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน การเก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และการใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย

ผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายมีศักยภาพในด้านต่างๆ หลายประการ โดยมีความโดดเด่นในด้านศักยภาพการทำงานในรูปแบบของเครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ ซึ่งในจังหวัดเชียงรายแบ่งการทำงานเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ โดยมีกลไกการทำงานที่เชื่อมโยงกัน เครือข่ายผู้สูงอายุในระดับจังหวัดมีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานในระดับจังหวัดมีแกนนำผู้สูงอายุหลายคนที่ร่วมขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุ โดยมีกลไกการทำงานแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) ชมรมผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดเชียงราย และ 2) ชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ที่มีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุที่มาจากหลายภาคส่วน มีทั้งที่มาจากชมรมผู้สูงอายุและเครือข่ายต่างๆ ในจังหวัด

[263]

การขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงรายส่วนใหญ่มีการขับเคลื่อนโดยชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุเป็นหลัก และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับชมรมผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายและเครือข่ายต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย โดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย การดำเนินงานของเครือข่ายผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ใช้วิธีการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุไปพร้อมๆ กับกิจกรรมการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นอื่นๆ ในพื้นที่ อาทิ งานสภาคนฮักเจียงฮาย งานสมัชชาสุขภาพจังหวัดเชียงราย และงานภาคประชาสังคมของจังหวัดเชียงราย โดยมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายผู้สูงอายุในระดับจังหวัดมีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายเป็นหลักและเป็นกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเป็นผู้นำการพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่และมีการขยายเครือข่ายการทำงานของผู้สูงอายุให้กว้างขึ้น ครอบคลุมทั้งจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ จังหวัดเชียงรายมีเครือข่ายการทำงานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นผู้สูงอายุค่อนข้างชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยได้พยายามผลักดันเครื่องมือในการพัฒนา คือ “ธรรมนูญ” เพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นธรรมนูญสุขภาพของตำบลและท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ อาทิ ธรรมนูญผู้สูงอายุ ธรรมนูญยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ธรรมนูญลุ่มน้ำ ธรรมนูญป่าชุมชน มีการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุทั้งในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

ชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายได้มีการจัดตั้งเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 ได้มีการบูรณาการทำงานร่วมกับเครือข่ายหรือชมรมผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ชมรมผู้สูงอายุอำเภอ เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุเขตเทศบาลนครเชียงราย ชมรมผู้สูงอายุตำบล พร้อมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจังหวัดเชียงราย เป็นเครือข่ายผู้สูงอายุระดับจังหวัดที่ได้มีการทำงานพัฒนาพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม โดยมีการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมต่างๆ ของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และในส่วนของพัฒนาผู้สูงอายุแกนนำในระดับจังหวัด ก็ได้มีการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่องในฐานะคณะทำงานในคณะทำงานต่างๆ ของจังหวัด ได้แก่ สมัชชาสุขภาพจังหวัดเชียงใหม่ สมาคมคนฮักเจียงฮาย การทำงานของภาคประชาสังคม เป็นการพัฒนาศักยภาพแกนนำเครือข่ายชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย โดยเริ่มจากกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุที่ทำงานในระดับจังหวัดก่อน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการทำงานในระดับอำเภอและตำบลตามมา ซึ่งผลการดำเนินงานทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานของผู้สูงอายุที่เข้มแข็งขึ้น และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุในระดับอำเภอจำนวนทั้งหมด 18 อำเภอ มีการขับเคลื่อนการทำงานโดยการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย และการพัฒนาเครือข่ายไปพร้อมๆ กัน

ชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายได้มีการบูรณาการร่วมกับสมาคมผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ชมรมผู้สูงอายุอำเภอ เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุเขตเทศบาลนครเชียงราย ชมรมผู้สูงอายุตำบล พร้อมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจังหวัดเชียงราย เป็นเครือข่ายผู้สูงอายุระดับจังหวัดที่ได้มีการทำงานพัฒนาพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม โดยมีการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมต่างๆ ของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในคณะทำงานต่างๆ ได้แก่ สมัชชาสุขภาพจังหวัดเชียงใหม่ สมาคมคนฮักเจียงฮาย การทำงานของภาคประชาสังคม ที่ขับเคลื่อนงานพัฒนาหลายๆ ด้านไปพร้อมกัน

2. การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ผลการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเชียงราย โครงการได้ดำเนินการร่วมกับชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากแกนนำผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับแกนนำและเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย โดยมีจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นแกนนำในระดับจังหวัดและแกนนำในระดับอำเภอที่ได้รับการอบรมให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพ จำนวน 80 คน โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวความคิดในการพัฒนาผู้สูงอายุและแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่ ระหว่างแกนนำผู้สูงอายุในระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลการดำเนินงาน เครือข่ายผู้สูงอายุระหว่างแกนนำผู้สูงอายุกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุขององค์การบริหารจังหวัดเชียงราย การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุดังกล่าว เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพแก่แกนนำและคณะกรรมการชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุระดับตำบล และ อำเภอ และจังหวัด เป็นการสร้างการรับรู้ในบทบาทการทำงาน เพื่อให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งภายในจังหวัดและภายนอก

นอกจากนี้ ได้มีการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้โดยแกนนำผู้สูงอายุระดับจังหวัดที่มีประสบการณ์การเป็นนักพัฒนาและเป็นต้นแบบในการทำงานของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานให้กับเครือข่ายผู้สูงอายุในจังหวัดทั้ง 18 อำเภอ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพด้านองค์ความรู้ และเป็นการขยายเครือข่ายการทำงานไปยังพื้นที่ระดับอำเภอ โดยมีการจัดกิจกรรมตามโซนพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย จำนวน 4 โซน มีจำนวนแกนนำผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้ง 18 อำเภอๆ ละ 5 คนจำนวนทั้งสิ้น 95 คน จาก ดังนี้

โซนที่ 1: จัดที่อำเภอเมืองเชียงราย ประกอบด้วย อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่ลาว อำเภอเวียงชัย และอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จำนวน 25 คน

โซนที่ 2: จัดที่อำเภอพาน ประกอบด้วย อำเภอพาน อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย และอำเภอป่าแดด จำนวน 20 คน

โซนที่ 3: จัดที่อำเภอแม่จัน ประกอบด้วย อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน อำเภอดอยหลวง และอำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 25 คน

โซนที่ 4: จัดที่อำเภอขุนตาล ประกอบด้วย อำเภอขุนตาล อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงแก่น อำเภอเทิง และอำเภอพญาเม็งราย จำนวน 25 คน

ผลจากการพัฒนาศักยภาพแกนนำผู้สูงอายุ เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านผู้สูงอายุที่เป็นปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการทำงานของจังหวัดได้

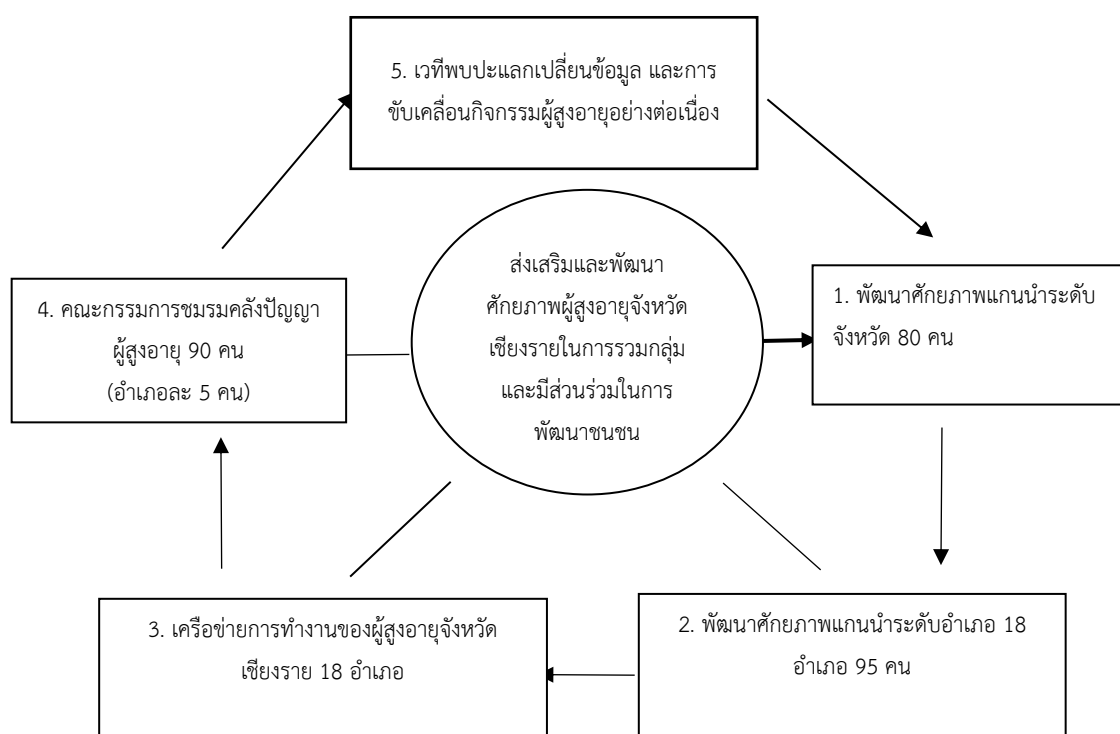
2. มีแผนการทำงานเพื่อพัฒนาแกนนำผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายทั้งในระดับจังหวัดและอำเภออย่างต่อเนื่องหลังจากโครงการได้ดำเนินการ โดยการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานเพื่อให้มี

การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายในพื้นที่ระดับอำเภอจำนวน 18 อำเภอ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 90 คน

3. มีการจัดกิจกรรมพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลในระดับจังหวัดเดือนละ 1 ครั้ง

4. มีการนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปวางแผนการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุต่อเนื่อง และได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นงานวิจัยที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย โดยกลไกในการทำงานด้านผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายแยกออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ซึ่งมีกลไกการทำงานที่เชื่อมโยงกัน เครือข่ายผู้สูงอายุในระดับจังหวัดมีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำให้กับผู้สูงอายุในระดับอำเภอด้วย เป็นการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการการทำงานในหลายประเด็นเข้าด้วยกัน งานวิจัยนี้ได้พัฒนาศักยภาพแกนนำผู้สูงอายุทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอของเชียงราย โดยการพัฒนาศักยภาพและขยายเครือข่ายการทำงานของแกนนำผู้สูงอายุครอบคลุมทั้ง 18 อำเภอ รวมถึงมีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดเชียงราย นับว่าเป็นกลไกการทำงานที่มีการดำเนินงานต่อเนื่องจากโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการในพื้นที่และเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายอย่างมาก สังเคราะห์ผลการวิจัยเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 2 ผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพที่ผู้สูงอายุมีอยู่ ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่ผู้สูงอายุในพื้นที่มี กล่าวคือในจังหวัดเชียงรายมีการรวมตัวกันของผู้สูงอายุเพื่อช่วยกัน ทำกิจกรรมต่างๆ มาก่อน โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่มีการดำเนินการ มาอย่างต่อเนื่อง โครงการวิจัยวิจัยนี้ ได้เข้าไปหนุนเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีอยู่ให้มีความเข้มแข็งและมี การทำงานที่ต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาศักยภาพด้านองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมในการทำงานพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุที่ได้สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมี สุขภาพกายที่ดีและมีสุขภาพใจที่เข้มแข็ง สอดคล้องการศึกษาของ ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง (2558, 21) ที่ได้พัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม พบว่าผู้สูงอายุมีความรู้สึกรู้สึกมีความสุขในการเข้าร่วม กิจกรรมในสังคมที่พบว่าสอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรมของ P.M. and Bengtson, V. ที่เมื่อบุคคลมีการทำ กิจกรรมต่างๆ เป็นการสร้างการเรียนรู้โดยมีกิจกรรมเป็นเครื่องมือและเป็นการพัฒนาบุคคลโดยอาศัยการมีปฏิ สัมพันธ์ระหว่างกันและกัน

การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายครั้งนี้ มีการดำเนินงานของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย 2 ระดับ คือระดับจังหวัดและระดับอำเภอโดยมีกลไกการทำงานที่เชื่อมโยงกัน เครือข่ายผู้สูงอายุในระดับจังหวัด มีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีแกนนำผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุและมีการ ประสานงานกับเครือข่ายระดับอำเภออย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ โยธี (2563: 137-154) ที่กล่าวว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นถึงการตอบสนอง นโยบายท้องถิ่น ถือเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุก็จะเป็นฐานหลักในการรองรับการ พัฒนาด้านนโยบายท้องถิ่น และการขยายฐานกลุ่มเครือข่าย เป็นการเพิ่มขยายเครือข่ายสมาชิกให้ได้ดำเนิน กิจกรรมเพื่อสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วยขยายฐานกลุ่มชุมชนภายใน เป็นการส่งเสริมและขยายฐานกลุ่ม สมาชิก ในการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะ เป็นการเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนภายในสอดรับการพัฒนาท้องถิ่น ด้านสาธารณะ และการขยายฐานความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกกล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุแกนนำ จะเป็นแม่ข่าย หลักในการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุในเครือข่าย อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพพร ระรินทร์ (2564: 111-125) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนถือว่าการสร้างนวัตกรรมที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาท ทางสังคมได้อย่างสมบูรณ์ตามความพร้อมของนโยบายทางสังคมต่างๆ และแผนงานต่างๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อ ช่วยเหลือผู้สูงอายุ คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิต่างๆ รวมไปถึงอิริยาบถทางสังคม ยังเป็นเครื่องมือในการให้ความ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะดำเนินชีวิตในช่วงบั้นปลายชีวิตได้อย่างมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของตนเองเสมอ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในด้านบทบาทจิตใจ บทบาททางด้านเศรษฐกิจ และบทบาททางด้านสังคม จากการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของผู้สูงอายุถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชน

อย่างไรก็ตาม นอกจากผู้สูงอายุที่มีความต้องการในการทำงานและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแล้ว ปัจจัยรอบข้างยังมีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว ชุมชน และกลไกสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ที่นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพตนเอง และการดำเนินงานของเครือข่ายผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรสา ธาตุวาท (2563: 39-63) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพลพลง คือการมีแรงบันดาลใจ การมีสภาพแวดล้อมโดยรอบที่เอื้ออำนวย ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ การมีระบบการยอมรับผลงาน การให้รางวัล และการเสริมแรงและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ศักยภาพตนเองทำงานเพื่อสังคม การทำกิจกรรมหลังจากการพัฒนาทักษะด้านอาชีพต่าง ๆ ส่งเสริมให้แก่นำในหมู่บ้านไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ถ่ายทอดให้คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนรวมถึงผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราภรณ์ สนามพล และคณะ (2565: 360-372) ที่กล่าวว่าการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านอาชีพ เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายจิตอาสา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีการร่วมมือเพื่อเป็นการป้องกัน ส่งเสริม และฟื้นฟูผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ และอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ทางจิตใจ ผู้สูงอายุมีความสุขจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การมีผลิตภัณฑ์เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุและชุมชน อีกทั้งก่อให้เกิดความสามัคคีกันในกลุ่ม เกิดความภาคภูมิใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมศรี เหล่าสุนทร, วรณะ รัตนพงษ์, จันจิรา วิชัย และ นาวัน พรหมใจสา (2562: 125-139) ที่กล่าวว่าปัจจัยทางสังคมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการสร้างกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาสังคมคือการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและสังคม ให้ก้าวหน้าเกิดการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายเดียวกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าสอดคล้องกับการศึกษาของ สมชาย ชัยจันทร์ (2565: 14-15) ที่กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างงานและกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุและการดูแลผู้สูงอายุ ฐานข้อมูลระดับตำบลเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ต้องมีการบูรณาการจากหลายส่วนในชุมชน ต้องมีข้อมูลศักยภาพชุมชนที่เป็นทุนทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุทั้งในด้านสุขภาพ การสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างความมั่นคง และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในทุกๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานในระดับจังหวัดเชียงราย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ควรมีแผนการ

.....

ดำเนินงานในด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมทุกพื้นที่เพื่อเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ และสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ

1.2 หน่วยงานที่มีบทบาทในการทำงานกับผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญกับศักยภาพที่ผู้สูงอายุทุกคนมี และเปลี่ยนมุมมองในการทำงานกับผู้สูงอายุ จากกลุ่มที่ต้องดูแลช่วยเหลือให้เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ เพื่อดึงเอาศักยภาพที่มีในตัวผู้สูงอายุมาช่วยในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเสริมสร้างพลังกายและพลังจากให้กับผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

2.1 หน่วยงานในระดับจังหวัดเชียงราย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงราย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโครงการ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2.2 เครือข่ายคลังปัญญาผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย ควรมีการดำเนินการขยายเครือข่ายการทำงานต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเป็นกลไกสำคัญในการทำงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด

2.3 ควรมีการขยายผลการดำเนินงานแบบเครือข่ายที่มีการใช้กลไกการทำงานของผู้สูงอายุเช่น จังหวัดเชียงราย เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นๆ และเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองเป็นการส่งเสริมด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจที่ดี

คำขอบคุณ

ขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2561 เรื่อง “การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน”

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สถิติผู้สูงอายุ*. Retrieved May 1, 2023 from:

<https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1962>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. Retrieved May 1, 2023 from: <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>

จิราพร ไชยเชนทร์. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนาดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารนาครบุตริปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยนครศรีธรรมราช*, 13(1), 204-215.

- เจียรนัย ทรงชัยกุล. (2560). การครองตนในครอบครัวอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ. Retrieved May 11, 2017 from: https://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_3.html
- เฉลิมศรี เหล่าสุนทร และคณะ. (2562). กลยุทธ์การใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในจังหวัด เชียงราย. *วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ*, 6(ฉบับพิเศษ), 125-139.
- ชัยวัฒน์ โยธี. (2563). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน – ท้องถิ่นในด้านประชาสังคมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(3), 137-154.
- ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง. (2558.). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 4(2), 14-28.
- ณัฐจิตตา เทวเลิศสกุล และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศ นครรังสิต. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 9(1), 529-545.
- นพพร วรรณิทธิ์. (2564). การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(2), 111-125.
- ประยูร อิมิวัณร์,นำขวัญ วงศ์ประทุม,กฤษณะ สมควร และ สมเกียรติ ตุ่นแก้ว. (2562.).แนวทางการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*, 7(2), 364 – 378.
- สมชาย ชัยจันทร์. (2565). ชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารวิจัยและพัฒนา ด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, 8(1), 14-15.
- อรณิชฐ์ แสงทองสุข. (2563). การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาเขต กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี. ใน *ประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติมหาวิทยาลัยศรี ปทุม ครั้งที่ 4 ประจำปี 2562 วันเสาร์ที่ 30 กันยายน พ.ศ.2563. มหาวิทยาลัยศรีปทุม*.
- อรสา ธาตวการ. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพลวัตให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม. *วารสารสังคมวิวัฒน์*, 10(3), 39-63.
- อัจฉราภรณ์ สนามพล และคณะ. (2565). การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรภูมิปัญญา ล้านนาของผู้สูงอายุในชมรมสมุนไพรจาวยอง วัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(9), 360-372